

Het Ketenfietsdepot:

Circulair & Sociaal

Inzamelen, opknappen & uitdelen van weesfietsen

Een stappenplan voor het opzetten van een ketenfietsdepot is een waardevol hulpmiddel voor gemeenten die geïnteresseerd zijn in het realiseren en organiseren van een ketenfietsdepot. Het plan bevat operationele stappen, maar heeft ook ruimte voor veelgestelde vragen.

Inleiding

Het ketendepot is een fietsdepot waar een complete keten zichtbaar en werkbaar is. Onder een complete keten verstaan wij in dit geval:

- duidelijke beleidsafspraken en daarop structurele handhaving met genoeg capaciteit,
- genoeg ruimte in het fietsdepot om fietsen op te slaan, te verwerken en vervolgens een nieuwe bestemming te geven,
- een eigen (sociale) werkplaats of een samenwerking met een (sociale) werkplaats waar fietsen opgeknapt kunnen worden, dan wel om te verkopen of te doneren,
- en een of meerdere samenwerkingen met (lokale) maatschappelijke doelen ten behoeve van het doneren van goede en veilige fietsen.

Gemeenten met een ketendepot doneren structureel meer fietsen aan (lokale) maatschappelijke doelen. Dit heeft een waardevolle impact op mensen met een lager inkomen in de gemeente en draagt bij aan de kansengelijkheid voor de doelgroep.

Als gemeenten meer fietsen uit het fietsdepot terecht willen laten komen bij (lokale) maatschappelijke doelen, dan moeten zij inzetten op de ontwikkeling van een ketenfietsdepot. De gemeente is hier de partij die de keten bij elkaar kan brengen, maar de regie hoeft niet bij de gemeente zelf te liggen. De volgende onderdelen zijn belangrijk bij de ontwikkeling van een ketenfietsdepot:

- Gemeenten moeten streven naar een duidelijk en passend handhavingsbeleid dat congrueert met capaciteit, overlast en de geboden faciliteiten in de gemeente;

- Gemeenten moeten inzetten op een vaste locatie van een fietsdepot dat bereikbaar is met het OV en dat groot genoeg is voor het naar schatting maximaal aantal op te halen fietsen in de gemeente;
- Gemeenten moeten het besluit nemen of zij de regie over het ketenfietsdepot willen behouden, of dat zij dit liever willen uitbesteden;
- Gemeenten moeten streven naar een samenwerking met een sociale werkplaats of ontwikkelwerkplaats. Bij voorkeur zitten beiden in hetzelfde pand;
- Gemeenten moeten inzetten op het verhogen van het aantal te doneren fietsen. Deze fietsen moeten veilig zijn. Vanuit de City Deal wordt een nieuwe checklist aangeboden waarin staat waaraan een veilige fiets zou moeten voldoen.
- Het inzetten op een streefpercentage van het aantal te doneren fietsen kan helpen bij het creëren van commitment;
- Gemeenten moeten inzetten op het maken van structurele afspraken met (lokale) maatschappelijke doelen ter bevordering van het doneren van fietsen;

In dit stappenplan voor een ketenfietsdepot zullen deze genoemde onderdelen nader toegelicht worden en beschreven worden welke stappen gemeenten kunnen zetten per onderdeel. Dit stappenplan is dus bedoeld om gemeenten te ondersteunen bij het opzetten van een effectief ketenfietsdepot en helpt hen bij het navigeren door de processen en uitdagingen die gemeenten tegen kunnen komen.

Doelstellingen en belang van het ketenfietsdepot

Verzamelen van weesfietsen

Fietsdepots spelen een cruciale rol in het beheer van fietsen in stedelijke gebieden, vooral in een tijd waarin duurzame mobiliteit steeds belangrijker wordt. Jaarlijks belanden zo'n 350.000 fietsen in de verschillende fietsdepots in Nederlandse gemeenten. Het zijn onjuist geparkeerde fietsen of fietswrakken die de gemeente aantreft in de openbare ruimte. De meeste van die fietsen worden door de eigenaar opgehaald uit het depot. Maar een groot deel niet. De City Deal Fietsen voor Iedereen schat dat er jaarlijks zo'n 112.000 bruikbare fietsen niet worden opgehaald. Een klein percentage, minder dan 5 procent, wordt gedoneerd aan lokale maatschappelijke doelen.

Gemeenten handhaven op verschillende manieren en in verschillende gebieden, waarbij de binnenstad en stationsgebieden vrijwel altijd worden gecontroleerd. Foutgeparkeerde fietsen worden in de meeste gevallen aangepakt, maar sommige gemeenten zoeken een balans tussen faciliteren en handhaven, vooral als er een tekort is aan fietsparkeerplekken. Het blijft een punt van discussie, aangezien veel gemeenten niet voldoende capaciteit hebben om op grotere schaal te handhaven. Hoewel opschaling van handhaving mogelijk zou leiden tot meer verwijderde fietsen, ontbreekt het vaak aan ruimte in fietsdepots om deze op te slaan.

Opknappen en hergebruiken

Het verschilt per gemeente in hoeverre fietsen opgeknapt en gedoneerd worden aan (lokale) maatschappelijke doelen, maar het is duidelijk dat het in veel gevallen ongestructureerd gaat en het beleid rondom donaties niet is vastgesteld.

Bij verschillende fietsdepots is er een sociale werkplaats aanwezig, maar de grootte en werkwijze variëren per gemeente. Sommige gemeenten werken samen met externe organisaties via aanbestedingstrajecten, terwijl anderen de werkplaats zelf beheren en medewerkers aannemen. Er zijn ook fietsdepots zonder sociale werkplaats, vaak vanwege financiële beperkingen, gebrek aan ruimte, tijdelijke huurcontracten of een tekort aan fietstechnici. Daarnaast kan de snelle doorstroom van fietsen een belemmering zijn voor het opzetten van een werkplaats.

Aan de andere kant zijn er duidelijke voordelen voor fietsdepots met een sociale werkplaats. Deze werkplaatsen maken het mogelijk om fietsen op te knappen voor lokale maatschappelijke doelen en zorgen ervoor dat fietsen tegen lagere prijzen beschikbaar blijven voor de juiste doelgroepen. Ze bieden ook kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, door hen een veilige, betekenisvolle werkplek en ontwikkelingsmogelijkheden te bieden. Dit bevordert zowel de sociale cohesie als de participatie in de samenleving.

Verduurzaming

Een sociale werkplaats in een ketenfietsdepot draagt op verschillende manieren bij aan duurzaamheid en circulariteit. Door fietsen te repareren en op te knappen, krijgen ze een tweede leven, wat bijdraagt aan de circulaire economie. In plaats van weggegooid te worden, blijven de fietsen in omloop, wat verspilling vermindert en de ecologische voetafdruk verlaagt. Gerepareerde fietsen kunnen tegen lagere prijzen beschikbaar worden gesteld, waardoor duurzame

vervoersmiddelen zoals de fiets toegankelijker worden voor bredere doelgroepen. Dit draagt bij aan het verminderen van autogebruik en bevordert een duurzamer vervoerssysteem. Bovendien creëert de werkplaats werkplekken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, wat de sociale duurzaamheid versterkt. Zo ondersteunt de werkplaats niet alleen de circulaire economie, maar ook de lokale gemeenschap en het verduurzamen van het vervoerssysteem.

Sociale impact

Het opknappen en hergebruiken van fietsen zorgt voor een positieve bijdrage aan de gemeenschap, doordat de gerepareerde fietsen vaak worden gedoneerd aan lokale maatschappelijke doelen of beschikbaar worden gesteld voor mensen met een lager inkomen. Dit bevordert de toegang tot duurzame mobiliteit voor kwetsbare groepen en versterkt de sociale cohesie binnen de gemeente.

Door fietsen een tweede leven te geven en ze toegankelijker te maken, verlaagt het de afhankelijkheid van andere vervoersmiddelen, zoals auto's of het OV, wat niet alleen de ecologische impact vermindert, maar ook de sociale gelijkheid bevordert, aangezien mensen met beperkte middelen nu ook gebruik kunnen maken van duurzame vervoersoplossingen en toegang krijgen tot onderwijs, zorg, arbeid etc.

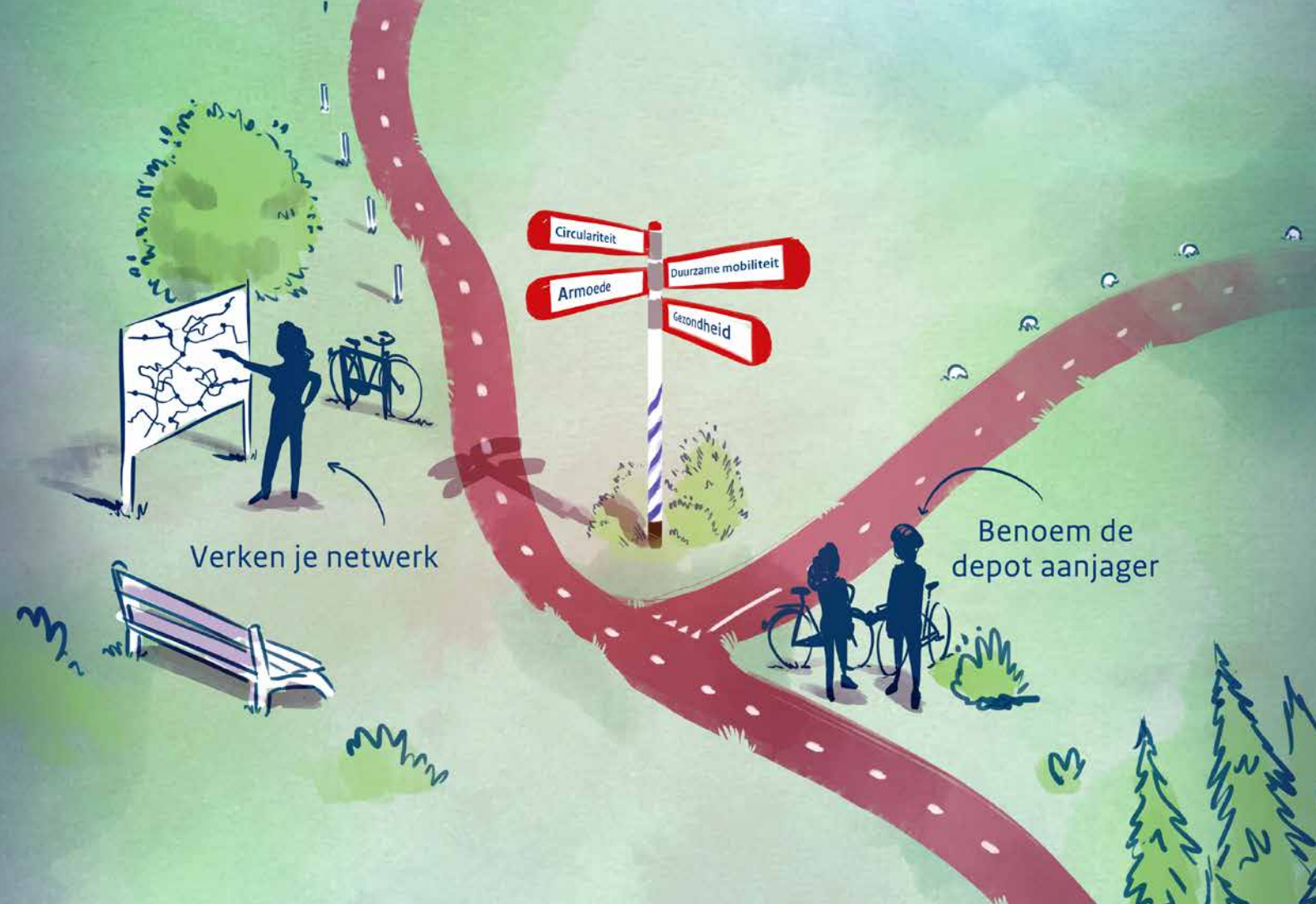
Bovendien heeft de aanwezigheid van een sociale werkplaats in een fietsdepot aanzienlijke sociale impact voor een gemeente. Het creëert werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, waardoor zij de kans krijgen om deel te nemen aan de samenleving, hun vaardigheden te ontwikkelen en hun zelfvertrouwen te vergroten. Dit draagt bij aan sociale inclusie en biedt een veilige en betekenisvolle werkplek die anders misschien moeilijk te vinden zou zijn. Op sommige werkplaatsen is het mogelijk om door te leren voor fietstechnicus, een beroep waar in de toekomst steeds meer vraag naar zal zijn.

Stappen voor de ontwikkeling van een ketenfietsdepot

Stap 1: Hoe creëer je draagvlak?

- Welke beleidsdoelen zou het ketenfietsdepot kunnen ondersteunen in jullie gemeente? Enkele beleidsdoelen zouden bijvoorbeeld kunnen zijn:
 - *Duurzaamheid & Circulaire Economie*: reparaties en hergebruik van fietsen, vermindert afval, verlengt levensduur van producten en bevordert hergebruik van materialen.
 - *Duurzaam Vervoer en Mobiliteit*: een ketenfietsdepot bevordert duurzame mobiliteit. Het aanbieden van veilige fietsen tegen lagere prijzen kan het gebruik van de fiets stimuleren, wat bijdraagt aan het verminderen van autoverkeer, luchtvervuiling en verkeersdruk.
 - *Sociale inclusie en Arbeidsmarktparticipatie*: een sociale werkplaats kan werkgelegenheid bieden voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of mensen met een bijstandstatus of langdurig werklozen. Dit draagt bij aan sociale inclusie en het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van kwetsbare groepen.
 - *Armoedebestrijding en Gelijke Kansen*: mensen met een lager inkomen zullen toegang hebben tot betaalbaar en duurzaam vervoer. Dit bevordert gelijke kansen in de gemeente, omdat zij langere afstanden kunnen overbruggen en daardoor toegang krijgen tot zorg, onderwijs, werk etc.

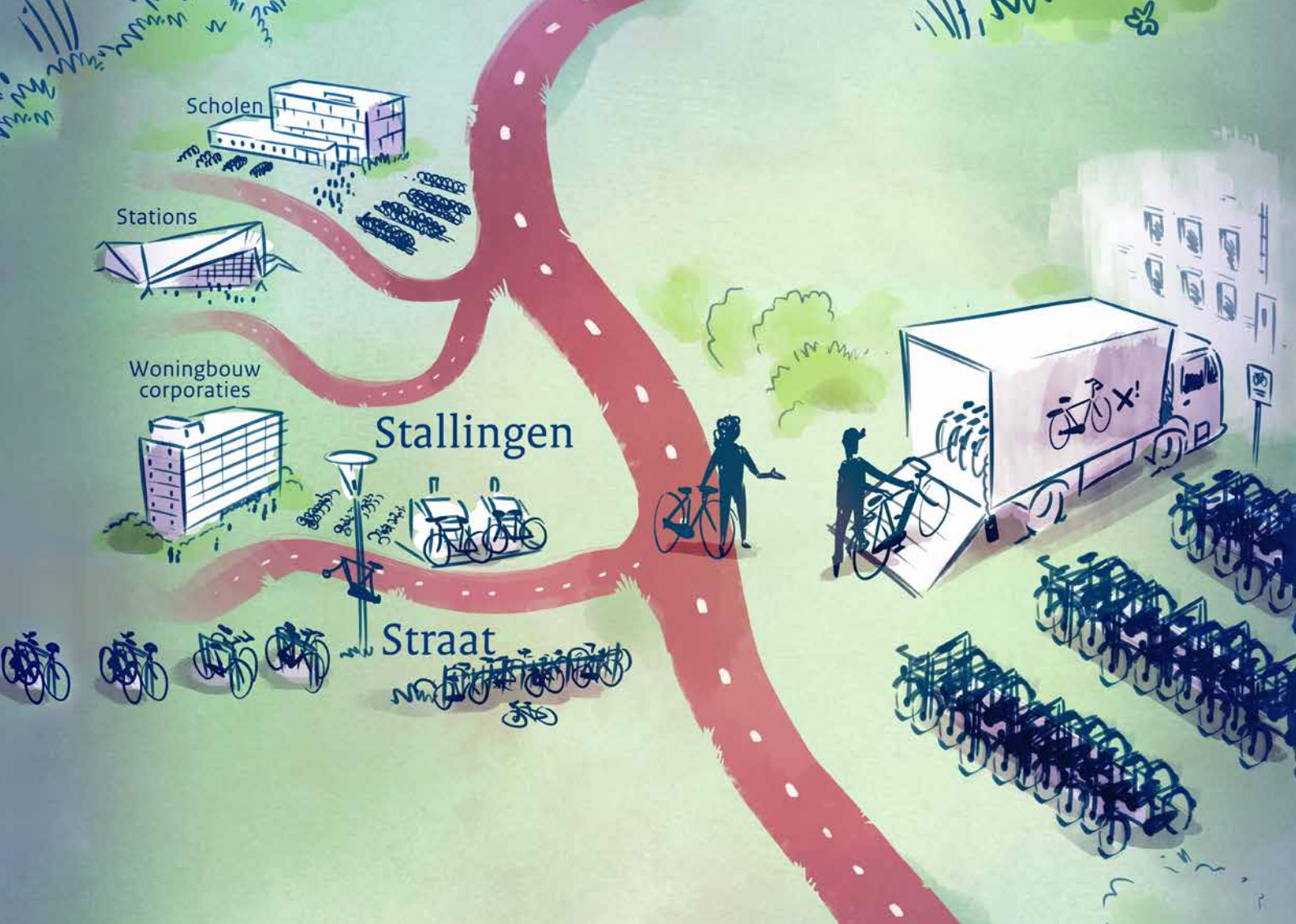

- *Verlaging afvalverwerkingskosten*: minder afvalverwerking betekent minder kosten voor afvalverwerking. Daarnaast kunnen opgeknapte fietsen ook gebruikt worden binnen gemeentelijke programma's, in plaats van de aanschaf van nieuwe fietsen.
- *Educatie*: de sociale werkplaats in een depot kan ook een plek bieden voor educatie over het onderhouden van een fiets of als een plek waar mensen vaardigheden kunnen ontwikkelen om uiteindelijk opgeleid te kunnen worden tot fietstechnicus, een beroep waar veel vraag naar is en in de toekomst schaars zal worden.
- Hoe ziet jullie netwerk eruit?
 - De City Deal Fietsen voor Iedereen heeft het Fietsecosysteem Canvas ontwikkeld, een instrument om domeinoverstijgende aanpak te stimuleren binnen gemeenten en om inzichtelijk te maken wie er nodig zijn om het fietsecosysteem op te bouwen. Deze is ook geschikt om te gebruiken voor de ontwikkeling van het ketenfietsdepot.
- Denk hierbij dus na welke collega's jullie moeten betrekken om jullie volledige netwerk in kaart te brengen.
- Identificeer en benader lokale samenwerkingspartners, zoals sociale werkplaatsen, voedselbanken, organisaties zoals Stichting Leergeld, kringloopwinkels en gemeentelijke programma's. De kans is groot dat er al vergelijkbare initiatieven lopen in jullie gemeente waar jullie een samenwerking mee kunnen aangaan.
- Maak afspraken met gemeente over de financiering, beheer, en ondersteuning. Gaan jullie als gemeente zelf de regie houden over de organisatie van het ketenfietsdepot, of besteden jullie de regie liever uit aan een samenwerkingspartner. In gemeenten waar de regie is uitbesteed, wordt het fietsdepot vaak georganiseerd door een werk- en ontwikkelbedrijf of een kringloopbedrijf.

Stap 2: Waar komt het ketenfietsdepot?

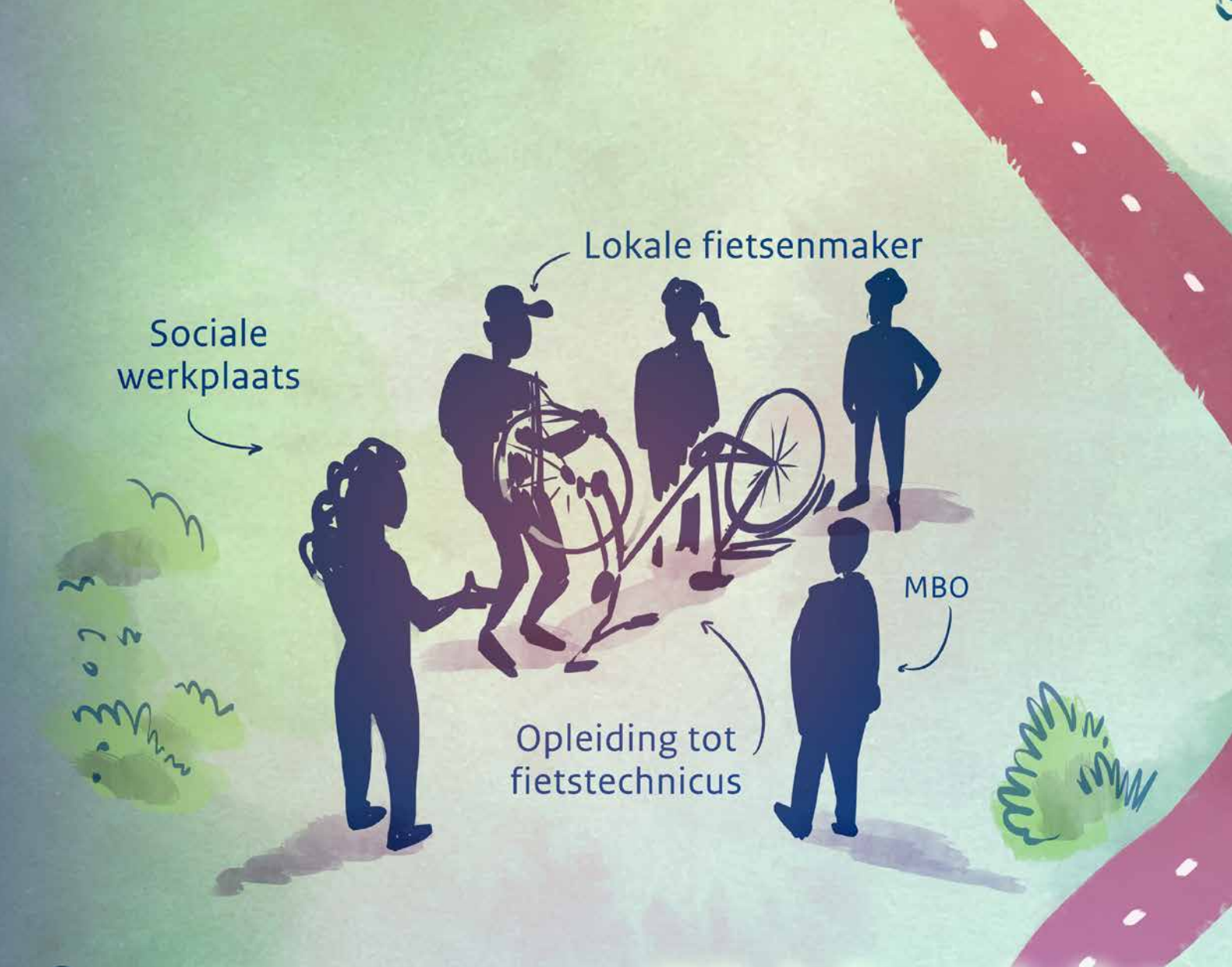
- Bepaal de locatie van het depot: is de huidige locatie goed bereikbaar voor de gemeente en is er voldoende ruimte voor het verzamelen, opknappen en opslaan van fietsen? Is de locatie bereikbaar voor inwoners? Is de locatie bereikbaar voor werknemers? Daarnaast is het belangrijk dat de locatie voor lange termijn gehuurd kan worden – het is namelijk lastig om iets op te bouwen op een locatie waar je niet voor langere termijn kan blijven zitten.
- Zorg voor de juiste infrastructuur binnen het pand – inclusief de mogelijkheid om een fietswerkplaats te ontwikkelen in het pand.
- Als laatste is het belangrijk om na te denken over het beheer van het ketenfietsdepot. Gaat de gemeente dit zelf doen? Of wordt dit extern georganiseerd?

Stap 3: Waar komen de fietsen vandaan?

- Het is belangrijk dat er duidelijke afspraken zijn gemaakt binnen de gemeente over het handhavingbeleid van weesfietsen, foutgeparkeerde fietsen en fietswrakken in de gemeente. Dit gebeurt in de APV. Denk hierbij na over:
 - In welke gebieden wordt structureel gehandhaafd?
 - Hoe vaak wordt er gehandhaafd?
 - Hoelang mag een fiets ergens blijven staan?
 - Hoe wordt er gecheckt hoe lang een fiets ergens al staat?
 - Op welke manier wordt er gecommuniceerd over fietsparkeerbeleid naar inwoners?
 - Welk beleid wordt er gecreëerd specifiek voor wrakfietsen?
- Maak afspraken met overige organisaties in de gemeente. Zijn er bijvoorbeeld samenwerkingen met de NS, woningcorporaties, sportverenigingen, onderwijsinstellingen etc. over de handhaving van weesfietsen in hun stallingen? Gebruik hiervoor ook jullie netwerkkaart.
- Faciliteer voldoende parkeergelegenheid voor fietsen, voordat je gaat handhaven op foutgeparkeerde fietsen.
- Hebben inwoners in jullie gemeente de mogelijkheid om zelf fietsen in te leveren die zij niet meer gebruiken? Zo ja, zorg ervoor dat inwoners hiervan op de hoogte zijn. Zo nee, maak dit mogelijk. Dit kan bijvoorbeeld in samenwerking met de voedselbank of vanuit het ketenfietsdepot zelf.
- In sommige gemeenten wordt de handhaving van fietsen uitbesteed aan externe organisaties, in samenwerking met een BOA. Het is de overweging waard voor een gemeente om hierin te verdiepen.

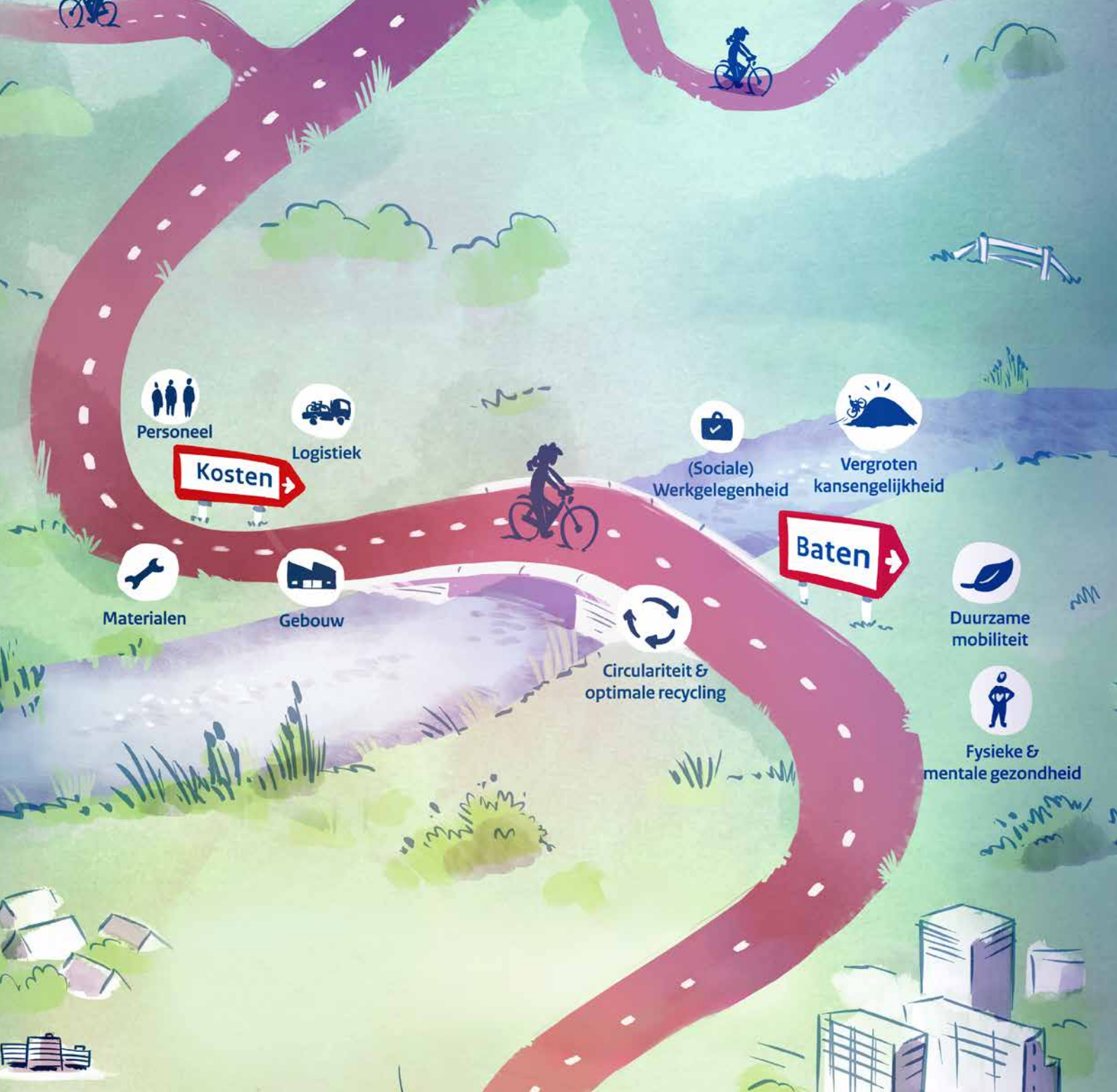
Stap 4: Wie knapt de fietsen op?

- Start een sociale werkplaats of ontwikkelwerkplaats binnen het fietsdepot of ga een samenwerking aan met een al bestaande sociale werkplaats of ontwikkelwerkplaats.
- De grootte van de sociale werkplaats of ontwikkelwerkplaats kan bepaald worden op basis van het aantal fietsen dat in het fietsdepot verwerkt wordt of het aantal fietsen dat een gemeente jaarlijks hoopt op te knappen. Het is daarbij interessant om in kaart te brengen hoe groot de behoefte voor opgeknapte fietsen is in jullie gemeente.
- In sommige gevallen gaan fietsdepots een samenwerking aan met een werk- en ontwikkelbedrijf – vaak ook omdat de regie van het fietsdepot ook al uitbesteed is aan een werk- en ontwikkelbedrijf.
- Zorg voor deskundige begeleiding en training voor de werkplaatsmedewerkers.
- Denk eventueel na wie er op de sociale werkplaats kunnen werken.
- Denk ook na of medewerkers hier eventueel opgeleid kunnen worden voor de toekomst. Een samenwerking met lokale Mbo-opleidingen zou hier interessant kunnen zijn.
- De City Deal Fietsen voor Iedereen ontwikkelt een checklist veilige fiets met daarin de informatie waaraan een fiets moet voldoen voordat deze fietsen uitgegeven kan geven aan een nieuwe eigenaar.
- Bepaal welke kosten gemaakt mogen worden voor het opknappen van een fiets. Op basis daarvan kan ook bepaald worden of een fiets nog opgeknapt kan worden of dat deze gerecycled moet worden.

Stap 5: Wie krijgen de fietsen?

- Via jullie netwerkkaart kunnen jullie inzicht krijgen welke lokale initiatieven actief zijn in jullie gemeente. Betrek hier ook collega's bij die actief zijn in het sociaal domein.
- Lokale initiatieven kunnen bestaan op allerlei plekken, zoals bij buurthuizen, buurtsportcoaches, scholen, voedselbanken, kringloopwinkels etc. Daarnaast bestaan er ook al initiatieven op nationaal niveau, zoals bijvoorbeeld Stichting Leergeld of Het Kinderfietsenplan.
- Bepaal welke criteria worden gebruikt voor de verdeling van fietsen (bijv. inkomen, urgentie, afstand tot het werk/school) binnen jullie gemeente.

Stap 6: Wat kost het en wat levert het op?

- De financiering kan komen uit gemeentelijke budgetten, subsidies, samenwerking met lokale bedrijven of partners. Handhaving van weesfietsen is een al bestaande taak van gemeenten en veel gemeenten hebben vaak ook al een fietsdepot voor de opslag van deze fietsen. Gemeenten zullen niet 100% van de niet-opgehaalde fietsen opknappen en

uitdelen – het gaat hier om een fractie van het aantal niet-opgehaalde fietsen. Overige fietsen worden gerecycled of verkocht aan opkopers. Naast kosten brengt een fietsdepot dus ook inkomsten. De ontwikkeling van een ketenfietsdepot zal indirect ook (maatschappelijke) baten opleveren.

Veelgestelde vragen

Wat is een ketenfietsdepot?

Een ketenfietsdepot is een plek waar verloren of ongebruikte fietsen worden verzameld, opgeknapt en gedoneerd aan maatschappelijke doelen of verkocht voor een lage prijs. Het depot werkt volgens een gestructureerd systeem dat betrokkenen uit verschillende sectoren, zoals de gemeente, sociale werkplaatsen en maatschappelijke organisaties, met elkaar verbindt.

Waarom zou een gemeente een ketenfietsdepot opzetten?

Een ketenfietsdepot draagt bij aan het verminderen van fietsen die in de openbare ruimte worden achtergelaten, bevordert duurzame mobiliteit, vergroot kansen voor mensen met een lager inkomen, biedt werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en ondersteunt de circulaire economie door fietsen een tweede leven te geven.

Moet de gemeente zelf het ketenfietsdepot beheren, of kan dit worden uitbesteed?

Dit hangt af van de voorkeur van de gemeente. Sommige gemeenten kiezen ervoor om de organisatie en uitvoering uit te besteden aan een externe partij zoals een werk- en ontwikkelbedrijf of een lokale maatschappelijke organisatie.

Welke partijen moeten worden betrokken bij een ketenfietsdepot?

Gemeenten, sociale werkplaats, maatschappelijke organisaties, lokale fietshandelaren, onderwijs en bewoners kunnen allemaal betrokken worden bij het proces van een ketenfietsdepot.

Welke criteria zijn belangrijk voor een succesvolle samenwerking met lokale maatschappelijke organisaties?

Duidelijke afspraken over de verdeling van fietsen, het vaststellen van de doelgroep en afspraken over de verantwoordelijkheid in de uitvoering.

Wat gebeurt er met fietsen die niet gerepareerd en hergebruikt kunnen worden?

Onderdelen van deze fietsen kunnen worden hergebruikt. Overige delen van deze fietsen kunnen worden gerecycled of zullen terechtkomen bij oud ijzer.

Hoe zorg je voor voldoende medewerkers voor de werkplaats?

Medewerkers van een sociale werkplaats bestaan vaak uit lokale vrijwilligers, oud-fietsmakers of medewerkers die in dienst zijn via werk- en ontwikkelbedrijven of vanuit bijvoorbeeld de bijstand. Een samenwerking met een werk- en ontwikkelbedrijf is hier een goede uitkomst.

Hoe zorg je voor transparantie bij de verdeling van de fietsen?

Het is belangrijk om duidelijke criteria vast te stellen hiervoor. Initiatieven die al fietsen verdelen hebben deze criteria vaak al vastgesteld.

Wie betaalt voor de opzet en het beheer van een ketenfietsdepot?

De financiering kan komen uit gemeentelijke budgetten, subsidies, samenwerking met lokale bedrijven of partners. Handhaving van weesfietsen is een al bestaande taak van gemeenten en veel gemeenten hebben vaak ook al een fietsdepot voor de opslag van deze fietsen. Gemeenten zullen niet 100% van de niet-opgehaalde fietsen opknappen en uitdelen – het gaat hier om een fractie van het aantal niet-opgehaalde fietsen. Overige fietsen worden gerecycled of verkocht aan opkopers.

Succesverhalen en Best Practices

2Switch Gemeente Arnhem

Het fietsdepot in Arnhem wordt beheerd door 2Switch. 2Switch is een werkleerbedrijf voor mensen die ondersteuning kunnen gebruiken, zodat zij hun positie in de maatschappij fundamenteel en duurzaam kunnen verbeteren. 2Switch is een maatschappelijke onderneming. Zij willen als innovatief bedrijf bijdragen aan een betere, meer duurzame woon-, leef- en werkomgeving van mensen. Wekelijks worden in Arnhem verkeerd gestalde (brom-)fietsen en scooters verwijderd en opgeslagen in het depot. Verwijderde (brom)fietsen blijven maximaal 3 maanden in de opslag van de AFAC staan. Fietsen en fietsonderdelen die na opslag overblijven worden door 2Switch netjes hergebruikt. In hun fietsenwerkplaats in Arnhem zorgen ze voor een optimaal herstel van veel verschillende fietsen. Deze kwalitatief goede fietsen zijn te koop in al hun kringloopwinkels, of worden in samenwerking met Stichting Leergeld uitgegeven aan kinderen en jongeren. Daarmee draagt 2Switch bij aan het vergroten van hun wereld en hun kansen!

AFAC Gemeente Tilburg

Het fietsdepot in Tilburg wordt beheerd en uitgevoerd door de Diamantgroep. De Diamantgroep biedt medewerkers passende ontwikkelroutes, werk- en ontwikkelplekken. Zo laten ze mensen voor wie deelnemen aan de arbeidsmarkt niet vanzelfsprekend is, groeien naar en ontwikkelen in werk. Een van de onderdelen van de Diamantgroep is fietsbeheer. Zij verzorgen alles rondom fietsbeheer in opdracht van de gemeente Tilburg. Bij Fietsbeheer werken ongeveer 100 medewerkers. Samen zorgen zij ervoor dat er jaarlijks ruim 1.000.000 fietsen veilig staan in een nette stalling. Daarnaast zorgen ze ervoor dat verkeerd geparkeerde fietsen in de stad worden opgehaald en naar de Algemene Fiets Afhaalcentrale (AFAC) gebracht. Fietsen die niet opgehaald worden, worden opgeknapt en gedoneerd of verkocht.

Ambachtscentrum Gemeente Maastricht

Het Ambachtscentrum in Maastricht is een samenwerking tussen de Fietsbank, Kringloop Zuid en team fietshandhaving van de Gemeente Maastricht. Het doel is om een tweede leven te geven aan fietsen die overbodig zijn geworden en het volledig recyclen van materialen. Zo goed als nieuwe fietsen worden aangeboden aan met mensen met een smalle beurs om hun bewegingsvrijheid te vergroten. Daarnaast is er ook plek voor opleidingskansen voor mensen die weer aan de slag willen. Fietsen komen hier terecht vanuit het fietsdepot, de Universiteit Maastricht, woningcorporaties en donaties vanuit de ANWB.

Over City Deal Fietsen voor Iedereen

Met de City Deal Fietsen voor Iedereen bundelen overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven hun krachten. Samen willen ze ervoor zorgen dat meer mensen gaan fietsen, juist diegenen die dat nu nog niet kunnen of durven. De focus ligt op twee dingen: mensen moeten een fiets hebben én ze moeten ermee kunnen fietsen. De City Deal helpt om de randvoorwaarden daarvoor te verbeteren, zodat gemeenten en andere partners hiermee aan de slag kunnen. In totaal werken 17 gemeenten, 2 provincies, 7 maatschappelijke organisaties, 3 bedrijven en 3 ministeries de komende vier jaar samen aan dit doel.

Meer informatie: citydealfietsenvooriedereen.nl

Contactgegevens:

City Deal Fietsen voor Iedereen
info@citydealfietsenvooriedereen.nl
www.citydealfietsenvooriedereen.nl

Agenda
Stad